

Božo ODOBAŠIĆ

DUH SVETI I SLUŽBE U CRKVI**Sažetak*

Gdje Crkva vrši svoje poslanje, tamo je i Duh Sveti. Duh je jamac apostoliciteta i katoliciteta Crkve. Crkva je hirjerhijski uređena vođjom Isusa Krista. On je ustanovio apostolski kolegij Dvanaestorice s Petrom na čelu i odredio im poslanje: naviještati evanđelje svim narodima i uvoditi u vjeru u uskrslog Krista. U vršenju povjerenog poslanja Isus im je ostavio svoj model: biti sluga svima. Sakramentalnim ređenjem, biskupi, prezbiteri i đakoni postaju službenici Isusa Krista i participiraju na Isusovu jedincatom svećeništvu. Vjernici to imaju na temelju krštenja i primljenih milosti. Svi vrše 'diakoniju', služenje po uzoru na Isusa Krista.

Sv. Pavao nabroja četiri liste različitih službi koje su označene i kao karizme. Karizme su ojačavale službu u Crkvi jer i služba ima karakter karizme. Sve su službe u subordinarom redu. Svako izvršava službu po mjeri darovane milosti - karizme - na korist braće. I svi participiraju na punini dara Krista, Glave mističnog tijela. To vrijedi i u nizu apostolskog naslijeđa.

Na početku su apostoli s prezbiterima i episkopima navjestitelji evanđelja. Oni uvode službu đakonata. Prezbiteri su bili pomoćnici apostola a potom se od njih, čini se, biraju episkopi za pastire mjesnih Crkava. Vjernici svojim molitvama, žrtvama i aktivnim duhovnim životom sudjeluju u poslanju Crkve.

Drugi vatikanski sabor napose ističe važnu ulogu laika u Crkvi. Crkva im zakonito, dekretima biskupa, može povjeriti i posebne službe u misijama, školama, bolnicama, obavjesnim sredstvima. U izvanrednim okolnostima može im se povjeriti služba propovijedanja, upravljanje župama, organiziranje Službe riječi, dijeljenje nekih sakramenata. Svi službenici moraju biti prožeti ljubavlju prema Kristu i onima kojima su poslani da služe. Između biskupa, prezbitera i laika mora biti potpuna suradnja a nikada zamjena službi.

"Gdje je Crkva tamo je i Duh Božji; i gdje je Duh Božji tamo je i Crkva i sva milost", tako tvrdi sv. Irenej. Tim riječima otpočine peto poglavlje dokumenta "Del Tuo Spirito Signore è piena la

* Predavanje održano 4. svibnja 1998. u Sarajevu na redovnoj tribini (Teološke teme) Vrhbosanske katoličke teologije.

terra" teološko-povijesne komisije za Veliki jubilej 2000. godine.¹ Prema sv. Luki Duh je na blagdan Duhova darovan Crkvi kao trajni dar na kojem participiraju svi članovi. On je životvorac svih njezinih članova, zalog njezina zajedništva s Kristom svojom glavom, jamac objavljenih istina o našem spasenju. On utvrđuje našu vjeru i posvećuje njezine vjernike. Duh Sveti čuva apostolicitet Crkve. Raspiruje duh njezina evangelizatorskog poslanja u svijetu i privodi u vjeru Crkve. Odnos između Duha i Crkve nije samo izvanjski, pomoć Crkvi. Duh pripada biti Crkve i on gradi Crkvu. Sveti Ambrozije tvrdi, 'Crkva je sagrađena od Duha Svetoga'.² Otajstvo jedinstva Crkve, utoliko ukoliko je mistično tijelo Kristovo, jest djelo Duha Svetoga. To se otajstvo zajedništva ostvaruje snagom Duha Svetoga. U njoj živi Duh zajedništva. Duh Sveti je dinamična snaga svih njezinih članova. On je životvorni Duh koji Riječ Božju svojom prisutnošću čini plodnom. Po Riječi otajstvo spasenja naviješta se u liturgiji, sakramentima. Duh prožima svakog krštenika i osposobljuje ga za vjernog svjedoka Isusa Krista.

Duh Sveti izvor zajedništva Crkve

Po različitim karizmama i službama Duh se očituje kao čuvar svetosti i apostolskog naslijeđa Crkve. Sva stvarnost Crkve s teološkog stanovišta jest pneumatološka. Crkva, jedna, sveta, katolička i apostolska, jest djelo živoga trojedinog Boga ali se snagom Duha Svetoga trajno takvom očituje svijetu. Posebno ovdje želim istaknuti da je Duh princip zajedništva Crkve koje se očituje kao zajedništvo ljubavi. S dogmatskog stanovišta Duh se definira kao ljubav Božja a bit ljubavi jest izgradnja jedinstva. Zato je Duh moćan stvarati i u vjericima oživljavati zajedništvo ljubavi: "Ljubav je Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan" (Rim 5,5). Crkva je zajedništvo ljubavi. "Vjernici su jedno, jer se po Duhu nalaze u zajedništvu Sina i u njemu, u njegovu zajedništvu s Ocem... Stoga za Katoličku Crkvu zajedništvo kršćana nije drugo nego očitovanje milosti na njima, po kojoj ih Bog čini dionicima svoga vlastitog zajedništva, koje je njegov vječni život."³ Onaj koji ostvaruje jedinstvo u zajedništvu jest Duh. To čini u pojedinim vjericima u odnosu na Crkvu, ali i u mjesnim Crkvama u odnosu na jednu, apostolsku Crkvu. U tome se poseb-

1 *Del tuo Spirito, Signore, è piena la terra*, a cura della Commissione Teologico-Storica del Grande Giubileo dell'Anno Duemila, San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano) 1997, str. 56.

2 *Isto*.

3 Ivan Pavao II., Enciklika *Ut unum sint - Da budu jedno*, KS, Dokumenti 104, Zagreb 1995, br. 9.

no ističe važan karakter kolegijaliteta u Crkvi. Crkva je hijerarhijski uređena voljom Isusa Krista. On je ustanovio 'Dvanaesticu' kao zbor i stavio im, između njih, Petra za prvaka (usp. Iv 21,15-17; LG 19). Kolegij apostolskih nasljednika 'svoju sakramentalnu službu vrši istodobno *zborno* i *osobno* služenjem u Kristovo ime. To se obistinjuje u vezama između biskupskog zbora i njegove glave, nasljednika sv. Petra, i u odnosu između pastirske odgovornosti biskupa za svoju mjesnu Crkvu i zajedničke brige biskupskog zbora za opću Crkvu'.⁴ Jedinstvo u zajedništvu očituje se u različitosti jer mjesne Crkve odražavaju svoj kulturni, religiozni i povijesni identitet što obogaćuje Crkvu i čini je suvremenom i blizom osjećaju njezinih članova. Ali u svim vjernicima i u svim Crkvama isti Duh Sveti jest princip jedinstva i zajedništva u ljubavi. Ljubav kao veza savršenstva omogućuje očitovanje različitih karizmi (1 Kor 13,13). Snagom djelovanja Duha Svetoga Crkva je u svojoj povijesnoj dimenziji vidljivo zajedništvo s apostolima, odnosno njihovim nasljednicima. Vjerovati u apostolsku Crkvu znači vjerovati u događaj Duhova. Na blagdan Pedesetnice Duh je sišao na apostole i sve koji su s njima bili. Duh je apostole uveo u puninu istine. "Duh Istine upućivat će vas u svu istinu" (Iv 16,13). Duh uvodi apostole u punu spoznaju istine o utjelovljenom Isusu iz Nazareta i njegovom zajedništvu s Ocem. Zato i zajedništvo s apostolima uključuje vjernost Crkve primljenom pologu vjere koju baštini od Isusa koji jest od Boga objavljena Istina. "Ja sam put, istina i život" (Iv 14,6).

Darovani Duh Crkvi na blagdan Duhova uključuje dva aspekta:

1. Privoditi Crkvu izvornom poslanju koje izvire iz njezina izvora, Krista, i događaj objave naviještati svijetu. Evandjelje je zato njezin trajni izvor i novost. Isto tako čuvati i proučavati predaje apostola za Crkvu su trajna zadaća i put. Na tom putu Crkvu trajno pomaže i nadahnjuje sam Duh Sveti (usp. DV 8).

2. Prisutnost Duha Svetoga u Crkvi omogućuje vjernost zadanom *kerygmi*, ostvarenju Božjega kraljevstva među ljudima. Hod Crkve kroz vrijeme i povijest uz prisutnost Duha Svetoga ostvaruje njezinu eshatološku dimenziju trajno se angažirajući za vladavinu mira, pravde i ljubavi.

Darovi Duha uprisutnjuju otajstvo uskrsloga Isusa u objavljenoj riječi, sakramentima i vjeri Crkve. Isus je tako trajno prisutan među svojim. Taj su nauk prenijeli apostoli i njihovi nasljednici. Duh koji djeluje u Isusovim učenicima oživljuje i uprisutnju-

⁴ *Katekizam Katoličke Crkve*, HBK, Zagreb 1994, 897; usp. Yves Congar, *Der Heilige Geist*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1982, str. 157-167.

je djelo Isusovo u svojim vjernicima. Krist je sam preko svojih apostola dionicima svoga posvećenja i poslanja učinio nasljednike apostola, tj. biskupe. Milost Duha Svetoga koja se od apostola, polaganjem ruku, u sakramentu svetoga reda, trajno prenosi preko apostolskih nasljednika biskupa, čini Crkvu sigurnom navjesticom nezabludive istine evanđelja.

Duh Sveti održava apostolsko naslijeđe

U biskupskoj službi osigurano je apostolsko naslijeđe i u Crkvi sugurnost spasenja. Biskupi pak kroza sakrament svetoga reda omogućuju participiranje prezbitera i đakona na zadanoj im službi i poslanju. Samo u zajedništvu s biskupom, a biskupi u zajedništvu s Petrovim nasljednikom papom, svjedoče apostolicitet cijele Crkve (usp. LG 22-28).⁵ Biskupi tako imaju glavnu odgovornost za nauk vjere i privođenje vjeri. Zato oni jedino zakonito povjeravaju u različitim stupnju dužnost svoje službe različitim osobama u Crkvi. One koje po sakramentu svetoga reda posvećuju, na sliku Krista, vrhovnog i vječnog svećenika, spojeni su s biskupom svećeničkom čašću 'kao pravi svećenici Novoga zavjeta' da propovijedaju evanđelje i da pasu vjernike i da vrše službu Božju. Slaveći euharistijsko bogoslužje kao Kristovi predstavnici (ne kao 'alter Christus') proglašuju njegov misterij, sjedinjujući molitve vjernika sa žrtvom njihove Glave. Za vjernike koji se kaju ili boluju, vrše na najvišem stupnju službu pomirenja i olakšanja i iznose Bogu Ocu potrebe i molitve vjernika (usp. Heb 5,1-4). Oni skupljaju Božju obitelj, kao skupinu braće koju prožimlje jedan duh, i po Kristu ih dovode u Duhu k Bogu Ocu (usp. LG 28).

Dakoni na sličan način, na nižem stupnju hijerarhije, polaganjem biskupovih ruku, posvećuju se, ne za svećeništvo, nego za služenje. Ojačani sakramentalnom milošću služe Božjem narodu u zajednici s biskupom i njegovim svećenstvom u službi liturgije, propovijedanja i ljubavi (LG 29). Crkva je prema tome izgrađena na temelju apostola (Ef 2,20; usp. 1 Pt 2,5; Ot 21,14) i u njoj živi i djeluje u apostolskim nasljednicima karizma apostola. Ipak karizma koja je sačuvana djelovanjem Duha Svetoga u Crkvi ne isključuje njezinu institucionalnu dimenziju nego je pretpostavlja i utvrđuje. Biskupi, a na prvom mjestu između njih papa, Petrov nasljednik, biskup Rimske Crkve, izvršava karizmu učenja, pastira i posvećenja Božjega naroda.⁶

5 Usp. Heinrich Schlier, *Die neutestamentliche Grundlage des Priesteramtes*, u: QD 46, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1970, 81-114.

6 Enciklika *Ut unum sint*, 88; usp. *Del tuo Spirito Signore è piena la terra*, nav. dj. str. 66.

Tako je u glavnim crtama, na temelju crkvenih dokumenata, napose *Lumen Gentium*, označen apostolicitet Crkve ili nauk o prenošenju apostolskog naslijeđa preko apostolskih nasljednika do vjernika. Sve se to ostvaruje u Crkvi kroz apostolsko naslijeđe koje se osigurava sakramentalnim načinom i sakramentalnim milostima. Po sakramentu svetoga reda, u punini biskupskog reda, nastavlja se apostolicitet Crkve kojem je jamac trajna prisutnost Duha svetoga. "Prisna veza sjedinjuje naše svećeništvo s Duhom Svetim i njegovim poslanjem. Na dan svećeničkog ređenja, snagom posebnog izlivanja Branitelja, Uskrsli je u svakome od nas obnovio ono što je učinio u svojim učenicima na uskrsnu večer, te nas učinio nastavljajima poslanja u svijetu (usp. Iv 20,21-23). Taj je dar Duha, svojom otajstvenom posvetiteljskom snagom, izvor i korijen posebne zadaće evangelizacije i posvećivanja koja nam je povjerena."⁷ Riječ je dakle o apostolskoj misiji koju Isus povjerava apostolima i po njihovim zakonitim nasljednicima nastavlja u svijetu. "Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane - do svršetka svijeta" (Mt 28,19). Da to izvrše, daje im Duha. Zato možemo s papom Pavlom VI. reći: 'Duh prolazi putem apostolske službe'.⁸ Marko još uz nalog apostolima naveden kod Mateja nabraja i popratne "znakove koji će pratiti one koji uzvjeruju: u ime će moje izganjati zloduhe, novim će jezicima zboriti... na nemoćnike će ruke polagati i bit će im dobro" (Mk 16,17). Isus je dakle sam odredio cilj apostolske službe. To je evangelizacija svih naroda. Svi pak koji povjeruju, imaju zapovijed čuvati sve što je Isus apostolima povjerio. Isus im obećaje pomoć svojom prisutnošću.

Participiranje na Isusovoj službi

Problem nastaje ako se počne raspravljati o apostolskom naslijeđu i čuvanju pologa vjere predane apostolima. Apostolsko naslijeđe očuvano je sakramentalnim polaganjem ruku apostola na izabrane iz zajednice na koje se prenosi Isusov nalog o učenju i čuvanju pologa vjere. Isus je tako ustanovio hijerarhiju upravljanja i zborom Dvanaestorice instituciju u kojoj je osigurao autentičnost naviještanja evanđelja. Dvanaestorica su Isusovi namjesnici, Petar im je na čelu, i u svojem djelovanju imaju Isusov model. Isusov model je služenje u ljubavi. Isus je u tom smislu jedini pastir i učitelj, jedini kralj (vladar) i svećenik, jedini posrednik

⁷ Ivan Pavao II., *Lettera ai sacerdoti per il Giovedì Santo 1998*, Ed. Vaticana, 1998, str. 5.

⁸ *Isto*, str. 15.

i pomiritelj čovjeka s Bogom i s braćom. Prema biblijskim tekstovima sve je to sabrano u pojam *'ebed adonay*. Isus je vjerni Očev sluga. *'Ebed* prema starozavetnom značenju nije rob, nego dostojanstvenik. Isus je Božji sluga, Sin Božji koji je omilio Bogu (Mt 3,17; Mk 1,11). U svemu je izvršio volju Očevu (usp. Mt 26,42; Lk 22,42). "Petar pun Duha Svetoga" pred vijećem zbori: "Isus je kamen koji vi graditelji odbaciste, ali koji postade kamen zaglavni... i pod nebom nema ni u kome drugom spasenja" (Dj 4,8.11-12), a kad pod prijetnjom kazne izadoše i javiše svojim, oni zahvaljuju Bogu. U zahvalnoj molitvi citiraju Ps 2 "zašto se bune narodi... zašto se rote protiv Gospodina i protiv Pomazanika njegovog? Rote se, uistinu, u ovome gradu na svetog Slugu tvoga Isusa kog pomaza" (Dj 4,26-27). Isus je sluga i pomazanik koji je služenjem i potpunim žrtvovanjem 'do smrti na križu' (Fil 2,8) služio Bogu. Tim je služenjem postao i žrtva i žrtvovatelj, jedini posrednik i svećenik Novoga saveza (Heb 12,24; 7,24-26). "U dramatičnom trenutku križa prinosi sebe samog po Duhu vječnom (Hebr 9,14), po kojem je poslije uskrsnuo (Rim 8,11).⁹ Na temelju biblijskih tekstova biva jasno, a i Crkva uči: imamo jednoga Velikog svećenika koji prodrije kroz nebesa - Isusa, Sina Božjega... koji sebe samoga daje kao otkup za sve (Heb.4,14; 1 Tim 2,5-6). Isus je dakle jedini i pravi svećenik. Svako drugo svećeništvo jest participiranje na Isusovu svećeništvu što na sakramentalni način čini biskupe i svećenike pravim svećenicima - "veri sacerdotes Novi Testamenti" (LG 28). Međutim, isto tako iz biblijskih tekstova a prema tome i crkvenog nauka i svi vjernici, po krštenju, su dionici Isusova svećeništva. Tako razlikujemo u teologiji 'ministerijalno svećeništvo' i 'opće vjerničko svećeništvo'. Ministerijalno svećeništvo već pojmovno označuje da zaređeni svećenici participiraju na punini svećeničke službe. Oni su službenici Isusa Krista. Od njega su izabrani i sakramentalno posvećeni za povjerenu službu u Crkvi.¹⁰ To je otajstvo sakramentalnog služenja.

Duh Sveti - službe i karizme

Vjernici na temelju krštenja u svom stupnju participiraju na svećeništvu Isusa Krista. I jedni i drugi primaju karizme kojima

⁹ Isto, str. 6.

¹⁰ Usp. Viktor Warnach, *Il mistero di Cristo. Una sintesi alla luce della teologia dei misteri*, Ed. Paoline, Roma 1983, str. 207-210; I. Čabreja - A. Orlovac..., *Prezbiteri služitelji Božje Riječi*, VVTS, Biblioteka 'Riječ i život', Sarajevo 1987; K. Višaticki - A. Komadina..., *Svećeničkova pastirska služba*, VVTS, Biblioteka 'Riječ i život', Sarajevo 1988; M. Zovklč - F. Komarića..., *Uloga svećenika u liturgiji*, VVTS, Biblioteka 'Riječ i život', Sarajevo 1988; Agostino Favale, *Duhovnost prezbiterijske službe*, VVTS, Biblioteka 'Riječ i život', Sarajevo 1991.

služe u zadanoj evangelizaciji. Stoga se *službe* i *karizme* često upotrebljavaju kao sinonimi u istom ostvarenju evandeoskog poslanja. Odatle proizlaze nesporazumi pa čak i neshvaćanja zakonitih nositelja službi i nekih obdarenih karizmama. Međutim, što se više i jedni i drugi vode evandeoskim služenjem po Isusovu uzoru, problem iščezava. U ranoj Crkvi služenje se označava pojmom *διακονια* a služitelj *διακονος* rjeđe *δουλος* (lat. minister, puer, servus). Službe koje mnogobrojni izabranici obavljaju na korist zajednice vrše *diakoniju*. To je služenje u ljubavi. U novozavjetnim tekstovima pojam *diakonije* nije strogo definiran. Krist je sam uzrok i uzor svake službe u poslanju Crkve. Zato svaki minister (službenik) participira na Isusovu poslanju, njegovom auktoritetu i njegovoj službi. On šalje učenike i daje im punomoć, poslanje (Mk 3,14-18; 6,7; Mt 10,40; 18,18; 28,18-20 itd.). Isusovi učenici primili su mnogovrsne milosti za obavljanje različitih službi: "dare pak imamo različite po milosti koja nam je dana: je li to prorokovanje - neka je primjereno vjeri; je li služenje - neka je u služenju; je li poučavanje - u poučavanju..." (Rim 12, 6-8). Iz apostolske službe umnažanjem vjernika umnažale su se i službe koje se često svrstavaju u različite karizme. Prve službe i karizme shvaćaju se kao darovi u Duhu Gospodnjem. Zato nema na početku stroge granice razlikovanja.¹¹ Služenje se shvaća u Isusovu duhu koji se predstavio kao poslužitelj svih: "Ja sam posred vas kao onaj koji poslužuje" (Lk 22,27). Činom pranja nogu na Posljednjoj večeri Isus kaže: "Primjer sam vam dao da i vi činite kao što ja vama učinih (Iv 13,15). To se posebno izražava u svezi s pitanjem Jakova i Ivana, sinova Zebedejevih, koji u slavi Isusovoj žele zauzeti najviša mjesta, s desna i s lijeva. Isus svima objašnjava "tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj! I tko hoće da među vama bude prvi, neka bude svima sluga. Jer ni Sin čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život dađe kao otkupninu za mnoge" (Mk 10, 43.45). Prva kršćanska zajednica tu *diakoniju* je spontano izvršavala. Nisu se isticale velike razlike. Svi su se osjećali kao jedna zajednica ljubavi i svi u službi jedni drugima. Svi "bijahu postojani u nauku apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama", "sve im bijaše zajedničko", "Gospodin je pak danomice zajednici pridruživao spasenike" (Dj 2, 42.44.47b). I Pavao će upozoravati da se pojedinci ne precjenjuju jer "svi smo jedno tijelo u Kristu a pojedinci udovi jedan drugomu" (Rim 12,5). U 1 Kor 3,5 napominje da ni propovjednici nemaju velikih zasluga. "Ta što je Apolon? Što je Pavao? Poslužitelji po kojima povjerovaste - kako već ko-

11 F. Mußner, *Amt*, u: *Bibel Lexikon*, Hrsg. von H. Haag, Tübingen, Benzinger Verlag 1968, 67-68.

me Gospodin daje." "I neka se nitko ne vara. Ako tko misli da je mudar među vama na ovom svijetu, neka bude lud, da bude mudar. Jer mudrost ovoga svijeta ludost je pred Bogom" (1 Kor 3,18-19). I "neka nas svatko smatra službenicima Kristovim i upraviteljima otajstva Božjih" (1 Kor 4,1). Kao što je Isusov život bio obilježen snažnim djelovanjem Duha Božjega, tako i učenici primivši darove Duha na blagdan Duhova nastavljaju u istom Duhu Isusovo djelo služenjem braći u ljubavi. Zato Pavao navjestitelje evanđelja jednostavno naziva "poslužiteljima novoga Saveza" koje je sam Bog za tu službu osposobio (2 Kor 3,5-6). Pavao i Timotej označuju se slugama Kristovim jer služe navještanju evanđelja. (Gal 1,10; 1 Tim 4,6). Čini se da je tako prva zajednica Isusovih učenika samopobudno, svatko prema svojim mogućnostima i sposobnostima, služio navještanju otajstva Isusa, Sina Božjega.

Duh Sveti i Dvanaestorica

Preraštanjem kršćanske zajednice iz židovstva i među pogane 'Dvanaestorica' organiziraju rad u zajednici postavljanjem konkretnih službi. Odmah su umjesto Jude, izdajice, izabrali Matiju u zbor apostola (Dj 1,26). Potom ustanovljuju zbor 'sedmorice' đakona: Stjepana, muža puna vjere i Duha Svetoga, zatim Filipa, Prohora, Nikanora, Timona, Parmenu te antiohijskog pridošlicu Nikolu. Njih postave pred apostole, a oni, pomolivši se, polože na njih ruke" (Dj 6,5-6). Širenjem Crkve među pogane množile su se i službe. Pavao počinje razlikovati službe i svaku smješta u jedinstvenu izgranju mističnog tijela Kristova koje je Crkva. Sve službe u Crkvi smješta u trostruku funkciju: propovijedanja, sakramentalnu i vladnjem u zajednici.¹² One se isprepliću i upotpunjuju jer služe istom cilju, izgradnji Crkve i privođenju vjernika vjeri u Isusa Krista po kojem im je spasenje. Prema Pavlu služba i karizma se upotpunjuju jer i služba je jedan vid karizme ukoliko se u duhu Kristovu obavlja. Karizma čuva službu. Duh Sveti u služiteljima Riječi djeluje kao karizmatički dar i ozakonjuje službu. On službi daje legitimitet Isusova poslanika.¹³

Različiti darovi na korist

Bog je na blagdan Duhova izlio svojega Duha na sve prisutne, na Crkvu. On je trajni dar Crkvi ali i pojedincima u mjeri da-

12 Usp. Lorenzo Zani, *Camminate secondo lo Spirito*, Il Segno ed., Negarine (Verona) *1997, str. 146.

13 Battista Mondin, *Der Heilige Geist als Legitimation des Papstamtes*, u: *Concilium* 10 (1979) 529-533.

ra u odnosu na Crkvu. Pavao u 1 Kor. slikom tijela s mnoštvo udova uspoređuje zajednicu vjernika. Duh je u tom tijelu princip jedinstva i zajedništva.¹⁴ Kao što je tijelo jedno te ima mnogo udova, a svi udovi tijela, iako mnogi, jedno su tijelo - tako i Krist. Ta u jednom Duhu svi smo u jedno tijelo kršteni, bilo Židovi, bilo Grieci, bilo robovi, bilo slobodni. I svi smo jednim Duhom napojeni" (1 Kor 12,12-13). "Različiti su i dari a isti je Duh; i različite službe, a isti Gospodin... a svakome se daje očitovanje Duha na korist" (1 Kor 12,4.7). Značajno je da sv. Pavao ističe da su službe na izgradnju Crkve i na korist drugome. Dar se ne smije sebi prisvajati. On mora biti upotrijebljen na službu i korist drugih. Ne smije zbog različitih darova biti razdora, nego "svi se udovi jednako brinu jedni za druge. I ako trpi jedan ud, trpe zajedno svi udovi; ako li se slavi jedan ud, raduju se zajedno svi udovi" (1 Kor 12, 25-26). Duh Sveti koji djeluje jednako u svima, prema sv. Pavlu, razvija osjećaje solidarnosti u vjernicima. On je izvor ljudske humanosti i solidarnosti. On će trajno raspaljavati "sensus fidelium", osjećaj vjernika jednih za druge. I sam Pavao u osjećaju za cijelu Crkvu, potaknut Duhom, skupljat će pomoć u Makedoniji za vjernike u Jeruzalemu. Duh je Sveti začetnik karitativne ljubavi svojih vjernika. Važno je ovdje istaknuti da "sensus fidelium" jednih za druge, u različitosti služba, Pavao naglašava kao organsku povezanost. Znači ako trpi jedan, moraju suosjećati svi, i ako slavi jedan, trebaju se radovati svi. To je jedinstvo u služenju, jedinstvo u propovijedanju, jedinstvo u trpljenju, progonima, jedinstvo u slavi. Svi udovi moraju osjećati jedni za druge. I svi trebaju imati svijest te odgovornosti jednih za druge. Stoga ni Crkva u Korintu ne može biti mirna dok pati Crkva u Jeruzalemu, ili Crkva u Rimu ne može šutjeti dok progone vjernike u Aziji.

Pavao službe i karizme vidi u istoj ulozi, evangelizaciji i izgradnji Crkve. On daje i jedan jedinstveni kriterij svojim vjernicima u odnosu na one koji predvode zajednice. To je čin vjere u Isusa Krista jer "nitko tko u Duhu Božjem govori ne kaže: 'Prokletstvo Isusu.' I nitko ne može reći: 'Gospodin Isus', osim u Duhu Svetom." (1 Kor 12,3). Tim je Pavao upozorio da svi koji drugačije propovijedaju razbijaju Crkvu. Oni razdiru stado Božje.

Pavao daje četiri liste različitih službi ili karizmi koje izgrađuju Crkvu.¹⁵

I. U 1 Kor 12,8-10 nabraja devet darova: Jednome se po Duhu daje 1/ riječ mudrosti, 2/ drugome riječ spoznanja po tom is-

14 Usp. Yves Congar, *nav. dj.*, str. 167-173.

15 M. Balague, *Caviani*, u: *Enciclopedia della Bibbia*, sv. 2, Elle di Ci, Torino-Leumann 1969, 135-140.

tom Duhu; 3/ drugome vjera u tom istom Duhu, 4/ drugome dari liječenja u tom jednom Duhu; 5/ drugome čudotvorstva, 6/ drugome prorokovanje, 7/ drugome razlučivanje duhova, 8/ drugome različiti jezici, 9/ drugome tumačenje jezika. - A sve to djeluje jedan te isti Duh, dijeleći svakome napose kako hoće.

II. U 1 Kor 12,28-30 Pavao daje nešto različitiju listu. Nabraja osam službi ili karizmi kada kaže: "A vi ste tijelo Kristovo, i, pojedinačno, udovi, te neke postavi Bog u Crkvi: 1/ prvo za apostole, 2/ drugo za proroke, 3/ treće za učitelje; 4/ onda čudesa, 5/ onda dari liječenja; 6/ zbrinjavanja, 7/ upravljanja, 8/ različiti jezici." Svim ovim službama temelj je ljubav. Pavao, naime, nastavlja ističi da nijedan od ovih darova ne bi vrijedio ništa "kada ljubavi ne bih imao" (1 Kor 13). Ljubav je temelj svakoga dara i službe. Bez ljubavi "ništa sam" (1 Kor.13,2).

III. U poslanici Rimljanima 12,6-8 Pavao nabraja 7 službi. "Dare pak imamo različite po milosti koja nam je dana: 1/ je li to prorokovanje - neka je primjereno vjeri; 2/ je li služenje - neka je u služenju; 3/ je li poučavanje - u poučavanju; 4/ je li bodrenje - u bodorenju; 5/ tko dijeli, neka je darežljiv; 6/ tko je predstojnik - revan; 7/ tko iskazuje milosrđe - radostan!"

IV. U poslanici Efežanima Pavao potiče na jedinstvo i spominje samo pet službi u izgradnji jedinstva Crkve. Svakom je od nas dana milost po mjeri dara Kristova. "On i daje jedne za 1/ apostole, 2/ druge za proroke, 3/ jedne opet za evanđeliste, 4/ a druge za pastire 5/ i učitelje. Sve je to "da opremi svete za djelo služenja, izgrađivanje tijela Kristova" (Ef 4,7.11-12).

Iz ovih lista jasno je da se ne može utvrditi točan broj službi i karizmi koje su mnogi obnašali u zajednici. Može se primijetiti težnja da se umanjuje broj karizmi stabilnim službama koje se u poslanici Efežanima svode na pet važnih službi u zajednici: apostoli, proroci, evanđelisti, pastiri, učitelji. Zanimljivo je da ih Pavao jednom pripisuje Bogu, drugi puta Kristu a najviše Duhu Svetom. Pavao ih spominje u kontekstu sve češćih napetosti koje su često dovodile i do svada u prvim vjerničkim zajednicama. Dok ih nabraja želi suzbiti zlorabe pojedinaca koji su se hvalili da imaju Duha Božjega. Zato napose ističe da službenika u Crkvi mora resiti obilje kreposti koje proizlaze iz ljubavi prema Kristu. U poslanici Rimljanima 12,9 i dalje poziva na poniznu ljubav u zajednici. Uz mnoštvo epiteta koja moraju resiti obnašatelja službe ili karizme (Rim 12,9-21) ističe potrebu istomišljenosti u odnosu na Krista. "Neka vas ne zanosi što je visoko, nego privlači što je ponizno. Ne umišljajte si da ste mudri! Nikome zlo za zlo ne vraćajte; zauzimajte se za dobro pred svim ljudima... Ne osvećujte se... ako je gladan neprijatelj tvoj, nahrani ga, i ako je žedan, na-

poji gal Činiš li tako, ugljeklje mu ražareno zgrćeš na glavu. Ne daj se pobijediti zlom, nego dobrim svladavaj zlo" (Rim 12,16.19-20).

Pavao nadalje poziva i na poslušnost vlastima jer "nema vlasti doli od Boga: koje postoje, od Boga su postavljene... Vladari, doista, nisu strah i trepet zbog dobra, nego zbog zla djela. Hoćeš li ne bojati se vlasti? Dobro čini pa ćeš imati pohvalu od nje! Ta Božji je on poslužitelj - tebi na dobro... I poreze plaćajte: ta službenici su Božji oni koji se time bave. Dajte svakomu što mu pripada: komu porez - porez, komu carina - carina, komu poštovanje - poštovanje, komu čast - čast" (Rim 13,1-7).

Pavao, dakle, i obnašatelje vlasti nabroja kao Božje poslužitelje. Štoviše i poreznike i carinike. Svi su dakle u službi jedinstva i reda u zajednici. Sve dakako i službenike i vjernike treba da re-se iste kršćanske kreposti: ljubav, pravda i milosrđe. Svi se moraju angažirati u izgradnji kraljevstva Božjega. Kraljevstvo je Božje pravednost, mir i radost u Duhu Svetom" (Rim 14,16). Pavao naglašava da svoje pouke piše "poradi milosti koja mi je dana od Boga", uvjeren da su "i sami (*vjernici kojima piše*) puni čestitosti i znanja, vrsni druge urazumljivati". Sebe smatra misionarom Isusa Krista koga On posla "da bude bogoslužnik Krista Isusa među poganima, svećenik Evanđelja Božjega, te prinos pogana postane ugodan, posvećen Duhom Svetim" (Rim 15,14-16). Svoje djelovanje Pavao pripisuje snazi Duha Svetoga kojega mu je Krist podario (Rim. 15,19).

Moglo bi se naširoko govoriti o svakoj od spomenutih službi. To bi nas odvelo preširoko. Međutim, želim spomenuti samo važnost službe proroka koji se u kontekstu služba i karizmi u Novom zavjetu spominju. Sv. Pavao dar proroštva spominje u sve četiri liste. A nije riječ o klasičnim prorocima koje poznajemo iz Staroga zavjeta. Riječ je o sposobnijim propovjednicima koji su bili u stanju razlučiti istinu od laži, dati sud o konkretnim problemima, sukobima i različitim mišljenjima. To su voditelji u zajednici, propovjednici, dušobrižnici, duhovnici, što se vidi i u 1 Kor 14,3: "Tko pak prorokuje, ljudima govori: izgrađuje, bodri, tješi". Pavao smatra takve naravne sposobnosti izravnim darovima Duha Svetoga na korist vjernika a ne nevjernika (1 Kor 14,22.24). On daru proroštva (propovijedanja) daje prednost pred darom različitih jezika koji unose nemir u zajednicu.¹⁶ Pavao je sretan da se Darovi Duha očituju u svakodnevnom djelovanju zajednice. Prema Djelima apostolskim neki od tih proroka bili su sposobni predvidjeti i blisku budućnost. U Antiohiju "dodoše neki proroci iz Jeruza-

16 Usp. Felix Porsch, *Viele Stimmen - ein Glaube*, Verlag Butzon & Bercker, Verlag Katholisches Bibelwerk, Biblische Basis Bücher, Bd. 7, 1982, str. 188-193.

lema. Jedan od njih, imenom Agab, usta i po Duhu pretkaza da će uskoro nastati velika glad po svem svijetu. Ona i nastala za Klaudija" (Dj 11,27-28). Taj isti prorok Pavlu proriče da će ga zatočiti protivnici u Jeruzalemu (Dj 21,11). Imajući u vidu njihove sposobnosti, Solunjanima poručuje Pavao: "Duha ne trnite, proroštva ne prezirite!" Ali Pavao poziva i na oprez pa dodaje: "Sve provjeravajte: dobro zadržite, svake se sjene zla klonite!" (1 Sol 5,19-22).¹⁷ Proročki dar imali su prema Pavlovu spominjanju kako muškarci tako i žene (1 Kor 11,4-5) što pokazuje da je od prvih kršćanskih vremena i uloga žene bila ravnopravna barem u daru proroštava. Karizme su ojačavale službu u Crkvi. Ona se ne protivi službi, štoviše i sama je u službi Crkve. Ona je davala sigurnost apostolima i pastirima na čelu s Petrom i njegovim nasljednicima. Služba kao vid karizme ne vidi u karizmatičarima neprijatelja nego suradnika na izgradnji Crkve.¹⁸ Prema poslanici Efežanima Crkva počiva na apostolima i prorocima: "više niste tudinci ni pridošlice, nego sugrađani ste svetih i ukućani Božji nazidani na temelju apostola i proroka, a zaglavni je kamen sam Krist Isus. U njemu je sva građevina povezana i raste u hram svet u Gospodinu. U njemu ste i vi ugrađeni u prebivalište Božje u Duhu" (Ef 2,19-22). Služba i karizma su unutarnja snaga same Crkve koje u različitosti povezuju u jedinstvo. Služba je u biti karizma služenja a karizma, "gratia gratis datae", jest konkretna milost očitovanja službe u ljubavi do savršenstva i svetosti. Duh Sveti podijelio ih je obilno na sve vjernike u Crkvi da se brže širi evanđelje do na kraj zemlje. Prema nabranjima u Pavlovim listama vidi se da su neki darovi izvanredni, a drugi prirodni talenti koje osoba s milošću usavršuje. Službenici u zajednici primaju ove darove i sakramentalnim načinom u svom redu ali nisu gospodari obilja darova koje sam Duh dijeli "kome hoće" (1 Kor 12,1.7; 12,11). Odatle se radaju i zavisti među vjernicima (1 Kor 12,28; Ef 4,7 sl.) na štetu međusobne ljubavi (1 Kor. 13) a ponekad i sukobi s obnašateljima službi. To zapažamo u oštrim upozorenjima i opomenama koje Pavao iznosi zajednici u Korintu. Pavao jasno navodi službe ali ih shvaća u subordiniranom redu. Izvor je Krist i zato je kristologija u temelju sve antropologije i ekleziologije. "Krist je projekt čovjeka" jer samo nakon što je vjernik 'po djelovanju Duha Svetoga' priznao Isus jest Gospodin (1 Kor 12,3) može prihvatiti "statut nove zajed-

17 Usp. Heinz-Dietrich Wendland, *Le lettere ai Corinti*, (tal. prijevod) Paideia, Brescia 1976. str. 207.

18 Usp. Otto Semmelroth, *Ami und Charisma*, u: *Sacramentum Mundi*, Theologisches Lexikon für die Praxis, sv. 1, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1967, 119-125.

nice vjernika", tj. Crkve u kojoj se opet 'po i u Duhu' očituje različitost službi i karizmi.¹⁹

Darovi Duha prema mjeri

Kao što je Krist podložan Ocu, a On je glava Crkvi svojoj, On joj daje apostole s Petrom na čelu a potom biskupe i prezbitere koji nadalje zakonito podjeljuju službe prema potrebi služenja u Crkvi. Pavao ističe tri važna momenta kada su u pitanju darovi Duha i službe. Darovi su 1/ nezasluženi, *gratis* dani. Oni su izraz Božje neizmjerne ljubavi. Sam Duh je poklonjeni dar (Dj 2,38). "Temeljni dar Duha jest posvetna milost (*gratia gratum faciens*) s kojom se zajedno primaju teološke kreposti: vjera, ufanje i ljubav, kao i sve ulivene milosti (*virtutes infusae*) koje osposobljavaju za djelovanje pod utjecajem istoga Duha. U duši prosvijećenoj nebeskom milošću takav nadnaravni ukras upotpunjen je darovima Duha Svetoga. Karizme pak (*milosni darovi*) daju se na korist drugome i ponuđene su svima jer su usmjerene na posvećivanje i usavršavanje osobe."²⁰ Sve te darovane milosti izvor su u nama snage i darovane kreativnosti Božje. 2/ U svjetlu Krista izabranici u službe su izraz mnogovrsnosti različitog djelovanja Isusova koje se poglavito objavljuje kao služenje u cijelom njegovom životu: jer "Sin čovječji nije došao da bude služen nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge" (Mt 20,28). U svjetlu djelovanja Oca darovi Duha su djelovanja Božja u nama. On je izvor života i u nama oslobađa vlastitu snagu dinamičnog djelovanja.²¹ Crkva je kao ikona Božja i odražava u svom djelovanju otajstvo Boga Oca, Boga Sina i Boga Duha Svetoga. Svaka služba je čovjekov odgovor na ponudu Božje darovane milosti. Vjerno služenje je izraz vjerničke poslušnosti darovanoj vjeri i samo u tom spoznanju svaki službenik nalazi svoj vlastiti smisao služenja i svoje budućnosti. Primitveni darovi Duha Svetoga prema mjeri dara, kako ih Pavao nabroja jesu samo povijesno i konkretno određenje djelovanja. Zato zbog pastoralnih potreba u Crkvi službenici, karizmatičari i svi vjernici djeluju u Duhu i snagom Duha na različitim mjestima, u različitim službama i zvanjima, a u vršenju njihove službe i zvanja Isus je u svemu model koga treba slijediti. U svijesti izabranja i poslanja, te odgovornosti za primljene darove,

19 Pontificia opera per le vocazioni ecclesiastiche, *Nuove vocazioni per una nuova Europa (In verbo tuo...)*, Documento finale del Congresso sulle Vocazioni al Sacerdozio e alla Vita consacrata in Europa, Roma, 5-10. maggio 1997, Ed. Vaticana, Città del Vaticano 1998, str. 31.

20 Ivan Pavao II., *Lettera...*, str. 10.

21 *Nav. dj.* u bilješci br. 19, str. 32.

svaki službenik mora se nadvisiti iznad vlastitih interesa i u zajedništvu s cijelom Crkvom izgrađivati jedinstvo Kristova tijela. Svaki u mjeri dara mora učiniti vidljivom prisutnost Božju u povijesti "da svijet uzvjeruje" (Iv 17,21) i u Crkvi postane dionik bolje budućnosti, "novog neba i nove zemlje" (Otk 21,1).

Crkva - na temelju apostola i Duha Svetoga

Crkva Kristova je utemeljena na apostolima, snagom životvornog Duha izlivenog na apostole. Ona se brzo proširila među obraćenim Židovima u Palestini ali mnogo se brže širila među poganima Rimskoga Carstva. Prema izvještajima Djela apostolskih i Pavlovih poslanica, napose pastoralnih (1. i 2. Timoteju, Titu) odmah se zapaža kako se Crkva od one prvobitne, karizmatičke, pretvarala u institucionalnu, hijerarhijsku i monarhijsku Crkvu. Kako se Crkva predstavljala grčkom i rimskom tadanjem svijetu svojom institucionalnošću, nije odbijala od evanđelja nego štoviše pokazala se suvremenom i privlačnom. Njezina se institucionalnost i hijerarhijsko uređenje nije temeljilo ni na grčkoj aristotelovskoj logici niti na rimskom pravu nego na primljenoj karizmi služenja i ljubavi Isusa Krista. "Tko god hoće da među vama bude prvi, neka vam bude sluga" (Mt 20,27), ili kako Marko formulira: "On sjede i dozove Dvanaesticu te im reče: Ako tko želi biti prvi, neka bude od svih posljednji i svima poslužitelj" (Mk 9,35). To je evanđeoska logika hijerarhije u Crkvi. U razumjevanje te logike Dvanaesticu i sve koji su doživjeli događaj Duhova uveo je Duh Sveti.²² Njega Bog šalje da ispuni Isusovo obećanje: "Branitelj - Duh Sveti koga će Otac poslati u moje Ime, poučavat će vas o svemu i dozivati vam u pamet sve što vam ja rekoh" (Iv 14,26). To je "Duh Istine" koji svjedoči Isusa a "i vi ćete svjedočiti jer ste od početka sa mnom" (Iv 15,26-27). On ga je izlio na Dvanaesticu u vidljivom znaku 'ognjenih jezika' ali i na sve vjernike koji postaju svjedoci tih događaja (usp. Iv 7,39; Lk 2,2-4). Zato Luka ističe vidljive znakove: 'golub' kod krštenja Isusova i 'ognjeni jezici'. To znači, zajednica je prisutnih iskustvom doživjela događaj i zato sposobna svjedočiti. "Svi se napuniše Duha Svetoga... i Duh im davaše zboriti" (Dj 2,4). Duh ih je uveo u vjeru, u otajstvo utjelovljenog, umrlog i uskrslog Isusa. Oni su tome svjedoci. Oni puni Duha Svetoga služe tom otajstvu. Otajstvu Isusovu u cjelini koje se nastavlja po Duhu Svetom preko apostolske zajednice u

²² Usp. Franco Ardusso, *La funzione dello Spirito nella storia della salvezza, "Prima", "durante" e "dopo" l'evento Cristo*, u: Vita Pastorale 3 (1998) 104.

Crkvi sve do eshatona. Zajednica koja sluša Riječ i raste u vjeri, prema Djelima apostolskim i Pavlovim poslanicama, zbog prisutnosti i krivih učitelja i neshvaćanja mnogih, zapravo je zahtjevala hijerarhijski uređenu zajednicu. Pavao je neumorni učitelj koji svoje učenike pa i postavljene nove pastire Crkve opominje, uči, savjetuje. Starješinama Crkve Efeške kaže: "Pazite na sebe i na sve stado u kojem vas Duh Sveti postavi nadglednicima, da pasete Crkvu Božju, koju steče krvlju svojom" (Dj 20,28). On je siguran u svoje apostolsko poslanje i kad daje savjete "o ženidbi i djevičanstvu", poziva se na prosvjetljenje Duha Svetoga: "Mislim da i ja imam Duha Božjega" (1 Kor 7,40). U toj sigurnosti i Petru, koga očito priznaje prvakom, zbog neodlučnosti upućuje prijekor i traži jasnoću i neprijepornu istinu u odnosu na blagovanje s poganima, odnosno Židovima (Gal 2,11-14). Hijerarhijsko Petrovo prvenstvo nije upitno, ono zahtijeva odlučnost i svjedočenje istine.

Poslanje apostola prema Isusovu nalogu: idite, ja vas šaljem, krstite sve narode, učinite ih mojim učenicima, opraštajte grijehe u moje ime, i kome oprostite bit će mu oprošteno i na nebesima, blagoslivljajte, bolesne ozdravljajte, propovijedajte Radosnu vijest sve do na kraj zemlje, uključuje i trajnu prisutnost Isusovu: "Ja sam s vama u sve dane - do svršetka svijeta" (Mt 28,20). Ona je ostvarena darovanim Duhom Uskrsloga i po modelu Isusova učenja, služenja i ljubavi. On je svoju trostruku vlast: svećeničku, proročku i kraljevsku, prenio na apostole i sakramentalnim polaganjem ruku apostola na njihove izabrane nasljednike. Tako je sam Krist osigurao opstojnost Crkve i naviještanja darovanog spasenja svim ljudima. U hijerarhijskom naslijeđu očuvan je apostolicitet i katolicitet Crkve s pologom vjere na kojem svi vjernici stječu iskustvo prisutnog Krista.²⁵ Institucionalno predstavljanje Kristova otajstva kroz različitost službi u Crkvi omogućuje participiranje svih na Kristovu spasenjskom djelu kroz navještaj Riječi i sakramentalnih milosti. Duh Sveti u svakoj službi omogućuje svojom nazočnošću participiranje na punini dara istoga Duha svojega vođe, tj. Glave, Krista, odnosno na Duhu prvaka, pastira i vođe zajednice. To vrijedi i u nizu apostolskog naslijeđa. To znakovito označava u obredu ređenja "molitva i polaganje ruku", što je novozavjetna zajednica preuzela iz starozavjetnih predaja o naslijeđu. Naravno u novozavjetnim tekstovima ti obredni čini shvaćeni su kristološki. U naslijeđe primamo Krista i po darovanom Duhu osposobljeni za svjedoče primljena dara. Stoga rađanjem Crkve na Duhove rođena je i hijerarhija u duhu Kristovu. U tom redu čuva se sav polog milosti Isusovih i nezab-

25 Usp. Yves Congar, *nav. dj.*, str. 176-200.

ludivost istina o spasenju. Između apostola Petar je prvak i hrabri učitelj pred tada poznatim svijetom koji se sa svih strana skupio u Jeruzalemu (Dj 2,8-11). Od Duhova otpočese 'djela apostolska'. Kao što je Krist začel silaskom Duha Svetoga na Djevicu Mariju i kao što je Krist uveden u djelo svoje službe silaskom istoga Duha Svetoga na njega dok se molio, tako izlivanjem Duha Svetoga na apostole otpočelo je služenje u Crkvi. Sam Gospodin Isus, prije nego je dragovoljno žrtvovao svoj život za svijet, tako je uređio apostolsku službu i obećao poslati Duha Svetoga da se oboje združi na djelo da ga uvijek i posvuda učine plodnim. Cjelokupnu Crkvu kroza sva vremena Duh Sveti "ujedinjuje u zajednici i služenju, daje joj različite hijerarhijske i karizmatičke darove". On poput duše oživljuje crkvene ustanove i ulijeva u srca vjernika isti duh poslanja koji je pokretao samoga Krista" (Ad Gentes 4). Apostolska Crkva na Duhove otvorila se svijetu i zaputila se s mnoštvom različitih službi u svoju evangelizatorsku misionarsku avanturu.²⁴ U toj povijesti evangelizacije strukturirale su se i specifičnosti različitih službi.

Razvoj različitih službi

Prema Djelima apostolskim navjesitelj su evanđelja apostoli s Petrom na čelu (Dj 2). Petar je prvak apostolskog zbora. S njima su i mnogi Isusovi učenici (Iv 21,15-17; 1 Kor 15,3-5).²⁵ Neki egzegete Lukin izraz "učenici" Isusovi smatraju da su to bili prvi pomoćnici apostola jer samo 'dvanaestorica' su prozvani apostoli (Lk 6,13). Ponekad se oba izraza upotrebljavaju u sinonimnom značenju. Pojam učenici Isusovi proširit će se kasnije na sve kršćane (usp. Dj 6,1).²⁶ Svakako uz apostole često se spominju i drugi učenici, npr. dvojica na putu u Emaus (jedan je Kleofa); među okupljenim na molitvu u Jeruzalemu uz apostolski zbor nakon uzašašća spominju se 'žene s Marijom, majkom Isusovom, i braćom njegovom' (Lk 24,13 sl.). I izraz 'braća njegova' je širi pojam koji se odnosi na učenike na koje je isto tako sišao Duh Sveti na Pedeseticu. Ali zadaća propovijedanja i donošenja važnih odluka pripadala je apostolima. To je apostolska služba. Oni s Petrom na čelu odlučuju o izboru Matije u apostolski zbor umjesto Jude Iškarijotskoga. Oni odlučuju o izboru 'Sedmorice' đakona (Dj 6,1-

24 Usp. Augusto Bergamini, *Pentecoste: 'La venuta al mondo' della Chiesa. Per annunciare a tutti il vangelo di Dio*, u: Vita Pastorale 5 (1998) 106-109.

25 Usp. Mato Zovkić, *Crkva kao narod Božji*, KS, Teološki radovi 6, Zagreb 1976, str. 254-268.

26 Usp. Gustav Stählin, *Gli Atti degli Apostoli*, (tal. pr.) Paideia, Nuovo Testamento 5, Brescia 1975, str. 179; usp. Mato Zovkić, *nav. dj.*, str. 146-147.

7). Njih postavljaju da poslužuju kod stolova (Dj 6,2). Očito se broj siromašnih umnažao pridošlima u zajednicu. Mješali su se obraćenci iz židovstva i helenisti. Nastajale su i prepirke. Helenisti se osjećaju zapostavljenima. Apostoli u zajedništvu s njima postavljaju im 'Sedmoricu' za posluživanje kod stolova, kako bi se oni posvetili propovijedanju. Služenje siromašnima apostoli organiziraju po uobičajenim židovskim tradicijama. Organizirali su 'Caritas' - humanitarnu organizaciju u koju su svi donosili svoje darove i utržak od svoje imovine. Utemeljili su 'javne kuhinje' po uzoru na židovsko prakticiranje pomoći beskućnicima. Naime, Kumranska zajednica ozakonila je svojim 'Pravilom zajednice' židovske običaje pomaganja sirotinje. Elanovi zajednice morali su sve privatno staviti na raspolaganje zajednici.²⁷ Sv. Luka očito pomaganje i solidarnost sa siromasima smatra potrebnim ali to u kršćanskoj zajednici treba biti utemeljeno na slobodnom darivanju i služenju iz ljubavi.²⁸ Dakonska služba 'Sedmorice' to izražava. Luka je time službu posluživanja siromaha stavio kao ideal prvog Crkvi i svakom kršćaninu a izabranima u 'diakoniju' kao obvezu. Međutim, očito je to postavljeno kao ideal jer se kasnije ta praksa ne spominje u novozavjetnim spisima. Dakoni se isto posvećuju službi propovijedanja kao pomoćnici apostola. Na to ukazuje prikazivanje Stjepanova vršenja povjerne mu službe. Cjelovitu hijerarhijsku strukturu prve kršćanske zajednice zapažamo na apostolskom saboru u Jeruzalemu. Prisutna su Dvanaestorica i 'presbyteroi' - 'starješine'. Rješavaju raspre nastale zbog Mojsijevskih propisima o obrezanju. Petar objašnjava odluku pozivajući se na Duha Svetoga. Odlučiše da se na krštene pogane ne nameću propisi židovskih zakona. To je prva inkulturacija evanđelja o kojoj su odlučili apostoli. Djelo Duha Svetoga je inkulturacija. Pavao i Barnaba izvješćuju ih na saboru o svom misionarskom djelovanju i rasprama nastalim u Antiohiji (Dj 15,2). Poganima nalažu da se uzdržavaju od žrtava žrtvovanih idolima. U svojim odlukama, proizlazi iz tekstova, bili su vrlo parlamentarni. Uvažavaju mišljenja utemeljena na argumentima. I odluke su plod svijesti odgovornosti cijele zajednice. "Tada apostoli i starješine zajedno sa svom Crkvom zaključiše izabrati neke muževe između sebe i poslati ih u Antiohiju s Pavlom i Barnabom. Bijahu to Juda, zvani Barsaba, i Sila, muževi vodeći među braćom. Po njima pošalju ovo pismo." U apostolskom pismu se navodi: "Zaključismo Duh Sveti i mi." Oni prenose zaključke sabora (Dj 15,22). To je istinsko

27 'Pravilnik zajedništva', u: Kumranski rukopisi, prir. Eugen Werber, Bigz, Beograd 1982, str. 55-78.

28 Usp. G. Stählin, *nav. dj.*, str. 180.

angažiranje laika u apostolskoj službi. S apostolima su, ističe se, prisutni 'prebyteroi' koje uvažavaju, kao i učenike kada su u pitanju red i služenje u zajednici. Prezbiteri su pomoćnici apostola, snose s apostolima odgovornost. Uz pojam 'presbyteroi' - starješine, kroz Djala apostolska i Pavlove poslanice pojavljuje se i pojam 'episkopos'. Zamjetljivo je da izraz 'episkopos', osim u Dj 20,28 i Fil 1,1 dolazi u singularu a 'presbyteroi' redovno u pluralu. U knjizi Otkrivenja, iako ih naziva "anđelima" sigurno je, to su pastiri mjesnih Crkava (Otk 1,10; 2,1.8.12.18; 3,1.7.14). Većina tekstova pokazuje da su izrazi sinonimni (Dj 20,17.28; 1 Tim 3,2; 5,17; Tit 1,5.7; 1 Pt 5,1.5). Za jedne i druge traže se isti uvjeti: "Trebalo da nadglednik bude bezprijekoran, jedne žene muž, trijezan, razuman, sreden, gostoljubiv, sposoban poučavati, ne vinu sklon, ne nasilan nego popustljiv, ne ratoboran, ne srebroljubac, da svojom kućom dobro upravlja..." Još nadodaje: neka ne bude novoobraćenik da se ne bi uzoholio. Treba da uživa dobar ugled i izvan kršćanske zajednice (1 Tim 3,1-7). U poslanici Titu nadodaje da treba biti prijatelj dobra, pravedan i pobožan (Tit 1,6-9). I jedni i drugi primaju apostolsko poslanje polaganjem ruku. Oni su sigurno most između apostola i apostolskih nasljednika koji se sve više nazivaju biskupi. To je stalna služba, pastira, vođe i učitelja. Suština je njihove službe čuvati integritet vjere. Pavao opominje one koji misle da je ta služba manja od karizme. Koncem prvog stoljeća oblikovana je u potpunosti kako je shvaćamo danas. A nije do danas u egzegezi i teologiji sasvim razjašnjeno prvotno značenje i uloga jednih odnosno drugih. Čini se da su u prvotnoj zajednici uz apostole svi imali ulogu pomoćnika apostola i nazivaju se 'prezbyteroi' a potom se neki između njih nazivaju 'episkopos' (od epi + skopeo = bdjeti; nadzirati, brinuti se o nečemu) jer su očito postali pastiri mjesnim Crkvama koje su se umnažale.²⁹

Apostoli su na njih prenosili ovlasti obredom polaganja ruku i time ih uvodili u službu propovijedanja. To se izričito spominje kod izbora sedmorice đakona (Dj 6,6-10). Pavao i Barnaba su rukopoloženi od Antiohijske Crkve i molitve cijele zajednice (Dj 13,3). Oni su nadalje "postavljali po crkvama starješine" (Dj 14,23) uz molitve i polaganjem ruku. Mladog Timoteja Pavao bodri: Ne zanemari milosnog dara koji je u tebi, koji ti je dan po proroštvu zajedno s polaganjem ruku starješinstva" (1 Tim 4,14). Isto ga upozorava da protiv starješine (prezbitera) ne prima tužbe, osim na osnovi dvaju ili triju svjedoka. A "ruku prebrzo ni na koga ne polaži..." (1 Tim 5,22). A "raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi

²⁹ Usp. C. M. Martini, *Qualche anno dopo. Riflessioni sul ministero prebiterale*, Ed. Piemme, Casale Monferrato (AL) 1987, str. 84.

po polaganju mojih ruku. Jer nije nam Bog dao duha bojažljivosti, nego snage, ljubavi i razbora (2 Tim 1,6). Sasvim je jasno obredom rukopoloženja nasljednici apostola uvedeni su u apostolsko naslijeđe i apostolsko poslanje. Hijerarhiju čine: apostoli na čelu s Petrom, zatim biskupi i prezbiteri s đakonima. Oni imaju svoje poslanje i vrše vlast koja izvire iz sakramentalnog ređenja. Ono se sakramentalno označava molitvom i polaganjem ruku. To je ministerijalno svećenstvo kojim se participira na Isusovu svećeništvu.³⁰ Dakako i svi vjernici na temelju krštenja sudjeluju na Isusovu putu služenja i njegova svećeništva svojim molitvama, svagdanjim uzornim življenjem i žrtvovanjem na način da kao živo kamenje sebe ugrađuju na izgradnju Crkve. To je tzv. 'kraljevsko svećenstvo' svih vjernika.³¹ I oni u mjeri svojih molitava i žrtava sudjeluju i na apostolskom naslijeđu koje se jednakim zalaganjem ostvaruje u cijeloj Crkvi. Na temelju vjerničke zauzetosti i ljubavi za Crkvu, apostolski nasljednici, biskupi, i njima povjeravaju određene službe u mjeri njihove spremnosti i sposobnosti. To povjerenje određuje se jurisdikcijom - ozakonjenjem i omeđenjem - koje za konkretnu povjerenu službu daje biskup. Te službe imaju karakter delegiranja.³² Služba se vrši, participirajući na apostolskoj službi biskupa, u mjeri povjerenja dana vjerniku laiku. Laik tu službu može vršiti snagom krštenja kada mu je povjereni biskup ili ordinarij po snazi apostolskog poslanja.

Duh Sveti i papinska služba

Svaka služba se u Crkvi obnaša u zajednici s apostolskom Crkvom kojoj je na čelu papa. Papino prvenstvo među biskupima određeno je Petrovim primatom kojega je utemeljio sam Krist. Isus što povjerava apostolima u prvom redu povjerava Petru (Mt 16,18-19; 18,18; Iv 20,23; 21,15-17).³³ Petar je predstojnik apostolskog kolegija. Njemu se prije svega predaje vlast odrješivanja od grijaha. Ivan ga opisuje kao pastira (Iv 21,15-18). Slikom pastira ističe se pastoralni auktoritet. On treba štititi stado, čuvati, na pašu izvoditi, položiti život za njih. Isus je za Petra molio da ne malakše njegova vjera. "Pa kad k sebi dodeš učvrsti braću svoju" (Lk 22,31-32). U tom će mu stalni pomoćnik biti Duh Sveti. Pred si-

30 Usp. Heinrich Schlier, *nav. dj.*: Razni autori, *Il ministero sacerdotale*, u: *Via, verità e vita*, 5-6 (1967) /cijeli broj ovog časopisa posvećen je temi ministerijalog svećeništva/.

31 Usp. Jean-Paul Audet, *Priester und Laie in der christlichen Gemeinde. Der Weg in die gegenseitige Entfremdung*, u: QD 46, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1970, 115-175.

32 Usp. Edward Schillebeeckx, *Das kirchliche Amt*, Patmos Verlag, Düsseldorf 1981, str. 157.

33 Usp. M. Zovkić, *nav. dj.*, str. 253-275.

nedrijem u ime drugih apostola "Petar pun Duha Svetoga" izlaže nauku o raspetom i uskrsnom Isusu (Dj 4,8). Iz činjenice da je Petar svoju službu završio u Rimu kao rimski biskup razvio se primat rimskoga biskupa. Njegovi nasljednici su nosioci primata. Ostale Crkve su kroz povijest priznavale prvenstvo rimskoga biskupa. Papinski delegat Filip na Efeškom saboru 431. god. ističe da Petar živi sve do sada u svojim nasljednicima i obavlja sudačku službu. Sv. Ambrozije (+397) postavio je načelo: "Ubi Petrus, ibi Ecclesia" a sv. Augustin (354-430) priziva se u parnicama na odluku rimskog biskupa i proglašava odluku "Roma locuta, causa finita". Polazeći od biblijskih tekstova papino prvenstvo je pastoralnog i duhovnog karaktera utemeljeno na duhovnoj vlasti uz asistenciju darovanog Duha Svetoga. To je polazište i nauke o papinoj nezabludivosti utemeljene na sakramentalnom temelju apostolskog naslijeđa. Punina Duha Svetoga, kojom je govorio Petar, prisutna je i u Petrovu nasljedniku. Pa kao što je Petar u svojem učenju očitovao istinu o Kristu tako i Petrov nasljednik u istom Duhu tumači i uvodi u istinu cijelu Crkvu. Papinstvo se može doživljavati kao povijesna institucija i to jest i na nju se odnosi stalna pomoć Duha Svetoga jer svoj izvor ima u Isusovoj volji i darovanom Duhu apostolima a među njima napose Petru. Papinstvo kao institucija uključuje apostolsko naslijeđe u kojem Petrov nasljednik vrši službu i vrhovnog auctoriteta: 1) u ispovijedanju i naviještanju istina vjere, i 2) u čuvanju i tumačenju pologa vjere. - Darovani Duh Crkvi i u punini Petrovu nasljedniku omogućuje autentično naviještanje istina vjere. Očitovanje tih istina "ex cathedra" nisu plod papine ljudske mudrosti nego prije svega plod djelovanja Duha Svetoga u Crkvi. Stoga možemo reći u vršenju papinske službe podrazumijevamo stalnu prisutnost i snagu Duha Svetoga.

U tom svjetlu moramo istaknuti:

1. Crkva je od početka strukturalno, hijerarhijski ali u svim odrednicama pneumatološki obilježena.

2. Hijerarhijsko uređenje Crkve na svim razinama, uključivši i laike, u svojim unutarnjim odnosima povezano je djelovanjem Duha Svetoga.

3. Hijerarhijsko auctoritativno očitovanje Crkve pred svijetom snagom prisutnog Duha Svetoga očituje se u ljubavi i služnjem svijetu.

4. Organski Crkvu tvore različite strukture koje se očituju u različitim zadaćama služenja. Obnašanje bilo koje službe nosi specifičnu odgovornost, dakako prvenstveno papa, biskupi, svećenici i dakoni.

5. Sam Duh Sveti po apostolskom naslijeđu očituje se na pojedinim osobama dok vrše zadane službe i po njima daje znak ovom svijetu.

6. Svaka služba, kao strukturalni pneumatološki element Crkve jest jedan vid karizme koji Crkvu čini djelatnom i životvornom u svijetu.

7. Papinska služba je bitni i trajni elemenat strukture Crkve. Zato Drugi vatikanski sabor vjernicima nalaže da "čvrsto vjeruju, i - nastavljajući isti predmet - odlučio je da pred svima izjavi i proglasi nauku o biskupima, nasljednicima Apostola, koji s Petrovim nasljednikom, Kristovim namjesnikom i vidljivom glavom čitave Crkve upravljaju kućom Boga živoga" (LG 18).³⁴ Zato se papinska služba ne može tumačiti samo sociološki nego prije svega pneumatološki. Ona se po Duhu Svetom očituje prije svega kao karizma na korist braće.³⁵

Laici u crkvenim službama

Drugi vatikanski sabor Crkvu je otvorio svijetu i svijet Crkvi. Konstitucija o Crkvi (LG 30-38) istaknula je važnu ulogu laika. Crkva je svjesna da Duh Sveti vodi Crkvu u svim svojim vjernicima. Zato se laicima posvećuje posebna pažnja. Pod imenom 'laik' ona podrazumijeva "sve vjernike osim članova svetoga reda i redovničkog staleža odobrenog od Crkve" (LG 31). U povijesti Crkve laici su uglavnom bili na rubu crkvenog djelovanja. U evangelizaciji Crkva se oslanjala na kler i redovništvo. Redovnički život i njihova pravila života pred laike su stavljani kao ideal vjerničkog i duhovnog života. Crkva Drugog vatikanskog sabora ističe ih kao kvasac koji iznutra posvećuje svijet. "Duh stanuje u Crkvi i u srcima vjernika kao u hramu (usp. 1 Kor 3,16; 6,19), i u njima moli i daje svjedočanstvo o njihovu posinjenju... On uvodi Crkvu u svu istinu (usp. Iv 16,13), ujedinjuje je u zajednici i službi, poučava je i vodi raznim hijerarhijskim i karizmatičkim darovima i uresuje je svojim plodovima (usp. Ef 4,11-12; i 1 Kor 12,4; Gal 5,22)" (LG 4).

34 Kongregacija za nauk vjere izdala je 24.6.1975. izjavu *'Mysterium Ecclesiae'*. Nezabludivost se izvodi iz vjere da je ono što je Bog objavio i odredio za spasenje čuva se u Crkvi i da se Bog udostojao svoj novi narod, to jest Crkvu, obdariti nekom udioništvom nezabludivošću (*infallibilitas participata*) koja je sužena na stvari vjere i čudoreda. U tome "Duh Sveti rasvjetljuje Božji narod i svojom ga pomoću podupire ako je tijelo Kristovo ujedinjeno hijerarhijskim zajedništvom. Zato se i nezabludivost učiteljstva izvodi iz karizme nezabludivosti Crkve i Kristove volje da pastirsko učiteljstvo "bude obdareno odgovorajućom karizmom nezabludivosti u s vezi sa stvarima vjere i morala". (Hrv. prijevod Izjave: "I. Otajstvo Crkve, II. Otajstvo Sina Božjega", KS, Dokumenti 41, Zagreb 1973).

35 Usp. Battista Mondin, *nav. dj.*

"Kristova prisutnost u Crkvi u svako doba i na svakom mjestu živa je i učinkovita u duhu vjernika djelom Tješitelja" (usp. Iv 14,26). I za naše je doba Duh "glavni djelatnik nove evangelizacije koji izgrađuje Kraljevstvo Božje na putu povijesti i pripravlja njegovu punu objavu u Isusu Kristu potičući ljude u duhu..." (TM 45).³⁶ To čine vršeći vlastite vjerničke dužnosti vođeni evanđeoskim duhom. Pozvani su da živo surađuju s pastirima i učiteljima na izgradnji kraljevstva Božjega. "Oni imaju i pravo... i slobodu a katkada i dužnost da svojim pastirima iznose svoja mišljenja o stvarima koje se odnose na korist Crkve" (LG 37). To treba da čine "preko ustanova koje je Crkva za to ustanovila... hrabro i razborito, s poštovanjem i ljubavlju prema onima koji radi svoje svete službe predstavljaju Krista" (LG 37). Te misli još su konkretnije izložene u dekretu o apostalutu laika (Apostolicam Actuositatem) Drugog vatikanskog sabora. U liturgiji su pozvani na aktivno sudjelovanje: "svatko, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu i čini samo ono i sve ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima" (SC 28). "Pravu liturgijsku službu vrše također i ministranti, čitači, tumači i oni koji pripadju zboru pjevača" (SC 29). Ivan Pavao II. u apostolskom pismu *Christifideles laici* (30. XII. 1988) smješta laike u misionarsku zadaću suvremene Crkve. Oni prema njemu treba "da uzmu živog, svjesno i odgovornog udijela u poslanju Crkve u ovaj uzvišen i potresan povijesni trenutak, na domak trećeg tisućljeća" (Chr. laici 3). U dekretu Sabora *Ad Gentes* o misijskoj djelatnosti Crkve laici su posebno pozvani da sudjeluju kao katehisti i učitelji (AG,14). Vodeći računa o dubokim promjenama u svijetu, pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*, o Crkvi u suvremenom svijetu, poziva sve vjernike da sve svoje darove ulože u službi čovjeka: u obrani ljudskog dostojanstva, u izgradnji društvenog poretka na moralnim vrijednostima, zauzimajući se za slobodu ljudskog djelovanja, za dijalog među ljudima i religijama, za jednakost i društvenu pravdu. U tome su napose pozvani laici, iako ne isključivo, kao građani u svijetu. Oni su kao aktivni članovi Crkve "ne samo dužni da prožimlju svijet kršćanskim duhom nego su također dužni da u svemu, i to usred ljudskog društva, budu Kristovi svjedoci" (GS 43). Biskupi sa svojim svećenicima su dužni da pomognu odgoj i naobrazbu vjernika tako da mogu u svojim službama dati dostojno svjedočanstvo evanđeoskog nauka (usp. GS 43). Danas Crkva posebno treba osposobljene vjernike laike za djelovanje u školama, sveučilištima, bolnicama, tvornicama, u obavijesnim sredstvima, napose radiju i televiziji. Uz pomoć kršćanskih laika koji primaju posebno poslanje, dekretima mjes-

36 Ivan Pavao II., *Lettera...*, str. 6.

nih biskupa, odvija se nova evangelizacija Crkve. Drugi vatikanski sabor, vodeći računa o sve većem manjaku klera, napose u Europi, sugerirao je biskupima uvođenje stalnog đakonata,³⁷ povjeravanje administrativnih crkvenih službi u Crkvi laicima. U izvanrednim slučajevima osvjedočenim muževima u vjeri ("viri probati") mogu povjeriti i upravljanje praznih župa, dijeljenje nekih sakramenta (krštenja, asistiranje kod vjenčanja); u odsutnosti svećenika mogu im povjeriti službu propovijedanja i organiziranja Službe riječi itd. U svim djelatnostima evangelizacije jednako su pozvani da sudjeluju i muškarci i žene, svatko u mjeri, naravi i sposobnosti dara. U Isusovu djelovanju vrlo su prisutne žene i imaju važnu ulogu svjedočenja.³⁸ Laici svoju službu u Crkvi uvijek obavljaju po mandatu i s nadzorom mjesnog biskupa a ponekad uz suglasnost i Svete Stolice ili Biskupske konferencije. To je uređeno i općim pravom Katoličke Crkve (kann. 145-196) i drugim crkvenim normama. Svi službenici u Crkvi moraju biti vođeni evanđeoskim duhom ljubavi i služenja. Između biskupa, prezbitera i laika mora biti potpuna suradnja a nikada zamjena službi.³⁹ U svima isti Duh djeluje na izgradnju mističnog tijela Kristova Crkve.

Kroza službe u Crkvi Duh Sveti vodi povijest u vremenu i pripravlja budućnost. Duh je u svakom vjerniku pravi ulog za otvorenost Nevidljivom. To je iskustvo nadnaravnog, to je susret s Duhom koji je Gospodin i život daje. To je Duh koji i u zatvorenom ambijentu, otvrdlom i sekulariziranom, budi novo Božje u srcu koje ljubi. Duh budi perspektive i učvršćuje vezu zajedništva svih članova Crkve. "Započeli ste u Duhu... pa i živite po Duhu" (Gal 3,3; 5,16).

Dobro je u tom smilu imati na umu riječi Ignacija IV. Hazi-ma, patrijarhe grčkopravoslavne Crkve u Antiohiji koji kaže: "Bez Duha Božjega je daleko, Krist ostaje u prošlosti, evanđelje je mrtvo slovo, Crkva je jednostavna organizacija, vlast je nasilje, poslanje je propaganda... U Duhu svemir se uzdiže i jeca u porođajnim trudovima kraljevstva; u Duhu pak uskrsl Krist je prisutan, evanđelje je snaga života, Crkva je zajednica Presvetog Trojstva, vlast je slobodno služenje, poslanje u Crkvi su Duhovi."⁴⁰

37 Usp. Congregazione per l'educazione cattolica - Congregazione per il clero, *Norme fondamentali per la formazione dei diaconi permanenti. Directorio per il ministero e la vita dei diaconi permanenti*, Ed. Dehoniane, Bologna 1998.

38 Usp. Lorenzo Zani, *nav. dj.*, str. 156-162.

39 Usp. Božo Odobašić, *Svećeničko zajedništvo i odgovorna suradnja s biskupom u obnovi nadbiskupije*, u: *Vrhbosna 1* (1997) 28-52; usp. Kongregacija za kler, *Istruzione su alcune questioni circa la collaborazione dei fedeli laici al ministero dei sacerdoti*, Documenti Vaticani, Città del Vaticano 1997; usp. *Tra laici e presbiteri collaborazione non sostituzione*, u: *Vita pastorale 2* (1998) 68-69; usp. Severino Dianich, *Sacerdoti e laici: ruoli distinti ma nella stessa Chiesa*, u: *Famiglia cristiana 49* (1997) 17.

40 C. M. Martini, *Uomini e donne dello Spirito*, Ed. Piemme, Casale Monferrato (AL) 1998, str. 5.

Završavam ovo izlaganje dijelom iz molitve pape Ivana Pavla II. koju nam je povjerio u ovoj godini Duha Svetoga:

*"Duše zajedništva, dušo i potpora Crkve,
daj da bogatstvo službi i milosnih darova
pridonese jedinstvu Tijela Kristova;
neka se vjernici laici, zavjetovani i
zaređeni,
natječu
u izgradnji jedinstvenoga
Kraljevstva Božjega."⁴¹*

THE HOLY SPIRIT AND MINISTRIES IN THE CHURCH

Summary

This article has been inspired by chapter 4 "Lo Spirito Santo e la chiesa" of the book *Del tuo Spirito Signore è piena la terra*, published by Commissione teologico-storica of the Great Jubilee (Edizioni San Paolo, Torino 1997, 56-74). The author examines closely the New Testament texts on ministries in the early Church, especially four Pauline lists (1 Cor 12:8-10; 1 Kor 12:28-30; Rom 12:6-8; Eph 4:7.1-12). In the New Testament, ministries and charisms are listed together and depicted as God's gifts through which the Holy Spirit builds up the community of Christ's followers.

The office of ordained ministers (deacons, priests, bishops, pope) has its roots in the college of the apostles with Peter as their head whom Jesus appointed to shepherd the community of his disciples and to proclaim the good news of universal salvation to all nations. They take part, at their respective level, in the office of risen Christ as the Head of his Mystical Body, the Church. According to Vatican II, permanent ministries and provisional charisms are servants (*diakonia, diakonos*) of ecclesiastical community called, strengthened and lead by the Holy Spirit for the benefit of the community. They do not compete but complete mutually enabling the Church throughout history to perform its evangelizing mission.

Recent documents of catholic magisterium offer possibility for lay faithful to be nominated by respective bishops to different ecclesiastical ministries (in missions, schools, hospitals, media, parochial or diocesan institutions). These lay faithful are performing entrusted offices as baptized believers, not supplementing for ordained ministers. Together with ordained ministers they contribute towards building up of Christ's Mystical Body, encouraged and enlightened by the Holy Spirit.

41 Iz 'Molitve pape Ivana Pavla II. za godinu Duha Svetoga', BK BiH, Sarajevo 1998.